

II/13. Az Aranybulla (1222)

I. Bevezetés – az Aranybulla kiadásának okai

A 13. század elején a magyar királyi hatalom meggyengült. **II. András (1205–1235)** uralkodása alatt nagymértékű birtokadományozások történtek, ezért csökkent a királyi birtokok nagysága és a király bevétele.

A király számos idegent emelt magas tisztségekbe, valamint új birtokpolitikát folytatott, amely elégedetlenséget váltott ki az előkelők és a királyi szolgálónépek körében.

A legfontosabb ellenálló csoportot a **szerviensek** alkották. Ők szabad birtokos katonák voltak, akik a királytól közvetlenül függtek, és jogaik biztosítását követelték.

1222-ben II. András Székesfehérváron kiadta az Aranybullát, amely a magyar rendi fejlődés egyik fontos alapidokumentuma lett.

Az Aranybulla kiadásakor még nem a későbbi értelemben vett nemesség jogait rögzítette, hanem a szerviensek szabadságát biztosította. Jelentősége azért vált később nagyobbá, mert hozzájárult a magyar nemesség jogainak kialakulásához.

II. Az Aranybulla főbb rendelkezései

Az Aranybulla **31 cikkelyből álló királyi oklevél** volt, amely elsősorban a szerviensek jogait biztosította, ugyanakkor korlátozta a királyi hatalmat is.

1. A szerviensek jogainak biztosítása

A legfontosabb cél a szerviensek helyzetének védelme volt.

- A szervienseket csak törvényes ítélet után lehetett elfogni vagy birtokaiktól megfosztani.
- Megőrizhették birtokaikat, azokat örökíthették.
- Mentesültek a királyi adók és a beszállásolás terhe alól.
- Ha fiú örökös nélkül haltak meg, birtokaik egy részéről szabadon rendelkezhettek, így a nagybirtokosok nem szerezhették meg automatikusan vagyonukat.

2. A katonai kötelezettség szabályozása

Az Aranybulla meghatározta a szerviensek hadkötelezettségét.

- Ha az országot támadás érte, kötelesek voltak hadba vonulni.
- Külföldi hadjáratokban azonban csak akkor kellett részt venniük, ha azt a király saját költségén szervezte, vagy ha önként vállalták.

3. A királyi hatalom korlátozása

Az Aranybulla több ponton korlátozta II. András uralkodói jogait.

- A király nem adományozhatott korlátlanul egész vármegyét vagy örökös tisztségeket.
- Korlátozták az idegenek hivatalviselését.
- Szabályozták a pénzverést: a király nem ronthatta korlátlanul a pénz értékét.
- Az ispánok hatalmát is korlátozták: nem élhettek vissza tisztségükkel a várnépek és a lakosság rovására.

4. Egyházi és gazdasági rendelkezések

Az Aranybulla az egyház és a gazdaság kérdéseivel is foglalkozott.

- Szabályozta az egyháziak jogait.
- Rendezte egyes királyi jövedelmek és adók kérdését.
- Fellépett a pénzügyi visszaélésekkel szemben.

III. Az ellenállási záradék

Az Aranybulla utolsó, **31. cikkelye** tartalmazta az ellenállási záradékot.

Eszerint, ha a király vagy utódai nem tartják be az Aranybullában foglaltakat, akkor a nemesek jogszerűen ellenállhatnak nekik anélkül, hogy ezért hűtlenséget követnének el.

Ez a rendelkezés később a magyar nemesi szabadságjogok egyik fontos alapjává vált.

IV. Az Aranybulla jelentősége

Az Aranybulla nem szüntette meg teljesen a király és a nemesség közötti konfliktusokat, de fontos változásokat indított el.

- Megerősítette a szabad birtokos réteg jogait.
- Korlátozta a királyi hatalmat.
- Hozzájárult a magyar rendiség kialakulásához.
- A magyar történeti alkotmány egyik fontos alapidokumentumává vált.

Később:

- **1231-ben** újra kiadták az Aranybullát,
- **1232-ben** a zalai szerviensek fellépése hozzájárult a nemesi vármegye kialakulásához.

Fogalmak

Aranybulla: II. András 1222-ben kiadott oklevele, amely a szerviensek jogait biztosította.

Szerviens: szabad birtokos katona, aki közvetlenül a király szolgálatában állt.

Ellenállási záradék: a nemesek joga arra, hogy fellépjenek a királlyal szemben, ha az megszegi az Aranybullát.

Rendiség: olyan társadalmi és politikai rendszer, amelyben a kiváltságos rendek részt vesznek az ország irányításában.